

Kirja-arvio: Suomi omaksi kodiksi

PEKKA KETTUNEN

Migration Institute of Finland

Saukkonen, Pasi: *Suomi omaksi kodiksi. Kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet*. (2020)

Pasi Saukkosen kirja *Suomi omaksi kodiksi* tarjoaa runsaasti tuoretta tietoa kotoutumisen edistämisestä ja edistymisestä. Teos jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäinen käsittelee kotoutumista ja kotouttamista, toinen osa sitä, mitä voitaisiin tehdä paremmin sekä kolmas, tiivis osa, kotoutumisen ja sen edistämisen tulevaisuutta.

Kirjan aluksi tarkastellaan kotouttamisen teoriaa ja käytäntöä sekä melko heterogeenisen maahanmuuttajaväestön tunnuspiirteitä. Osa maahanmuuttajaväestöstä on asunut maassa jo pitkään, osa on viime vuosina muuttaneita ja osa liikkuvaa, ehkä vain lyhyen ajan Suomessa asuvia. Kun katsotaan maahanmuuttajaväestön yleisiä piirteitä, voidaan todeta, että maahan muuttaneet ovat keskimäärin pienituloisempia kuin suomalaistaustaiset. Maahan muuttaneet asuvat myös suomalaistaustaisia yleisemmin vuokra-asunnoissa ja ahtaasti. Varsin monelta ulkomaalaistaustaiselta puuttuu suomalaistaustaiseen kuuluva ystävä. Haasteita siis riittää. Kirjan alkuosassa tarkastellaan myös suomalaisen kotouttamisen historiaa ja nykypäivää. Ensimmäinen laki kotouttamisesta annettiin vuonna 1999, kun maahanmuutto Suomeen alkoi kasvaa ja nykyinen laki kotoutumisen edistämisestä on vuodelta 2010. Saukkonen kuvaa kotoutumisen edistämisen organisointia sekä valtakunnallisesti että paikallisesti sekä erilaisia toimenpiteitä, joiden avulla edistämistä tavoitellaan. Hän nostaa esille myös suomalaisen järjestelmän erityispiirteitä. Ensinnä turvapaikanhakijat eivät kuulu lakisääteisten kotouttamistoimien piiriin. Toiseksi suomalainen kotoutumisen ja kotouttamisen muodostama kokonaisuus kannattaa Saukkosen mukaan ymmärtää suppilona, joka kapenee erilaisten rajausten, käytäntöjen ja toteutuksen kautta.

Toisessa osassa kirjaa kysytään mitä kotoutumisen edistämässä voitaisiin tehdä paremmin. Saukkonen esittää toistakymmentä ehdotusta, jotka vaihtelevat palvelujärjestelmän kehittämisestä kansalaisyhteiskunnan (kaksisuuntainen kotoutuminen) vastuun kasvattamiseen. Näiden ehdotusten kautta voidaan sekä parantaa toimenpiteiden laatua, hyvää hallintoa sekä voimavarojen viisasta käyttöä, että toimenpiteiden aikaansaamaa vaikutusta. Vastaavia kehittämis ehdotuksia on viime vuosina esitetty eri tahoilta (esimerkiksi OECD) että erilaisten selvitysten suosituksissa. On myös huomattava, että joi-takin toimijoita voidaan ohjata lainsäädännöllä ja voimavaroilla kun taas toisia ohjataan kannustamalla ja suostuttelemalla. Mitä laajemmalle kotoutumisen edistäminen jakau-

tuu, sitä enemmän täytyy hyödyntää erilaisia ohjausvälineitä. Kehittämisehdotuksia muotoilevat kirjassa myös Joonas Timonen, Lilli Rasilainen, Hani Tarabichi sekä Risto Karinen. On helppo yhtyä Saukkosen mielipiteeseen, että kotoutumisen edistämistä ja edistymistä olisi arvioitava nykyistä tarkemmin. Vaikuttavuus merkitsee toimenpiteiden aikaansaamaa vaikutusta (työllistyy, osallistuu, kotoutuu), joka erilaisten väliin tulevien muuttujien takia on hankalasti mitattava kohde. Indikaattorit toimivat eräänlaisina ilmapuntareina, mutta eivät kerro, mikä muutosta on saanut aikaan.

Tähän listaukseen olisi kaivannut vielä ulkomaalaistaustaisten äänen parempaa kuulumista toiminnan kehittämisessä. Kun kunnat esimerkiksi laativat kotouttamisohjelmia, olisi hyvä kuulla ja kutsua mukaan mahdollisimman monia tahoja. Saukkosen kehittämissuositukset toimivat hyvinä keskustelun teemoina, kun kotoutumisen edistämisen käytäntöjä uudistetaan.

Mitkä sitten ovat kotoutumisen edistämisen karikoita? Vertailussa suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten kesken voidaan nostaa esille eroja työllisyydessä, tulossa, asumisen laadussa ja yhteiskunnallisessa aktiivisuudessa sekä pohtia miten näitä eroja voidaan pienentää. Saukkonen katsoo kuitenkin, että kotoutumisen onnistumisen kriteereitä ei kannata asettaa siten, että maahanmuuttajien pitäisi saman tien onnistua täydellisesti asettumaan uuteen asuinmaahansa. Saukkonen pitää toisen sukupolven maahan muuttaneita todellisena koetinkivenä. Heidän pitäisi olla samalla viivalla kaikkien ikätovereidensa kanssa ja kaikkien ovien yhtä lailla avoinna. Tämä ei valitettavasti ole aina todellisuutta. Saukkonen käsittelee kirjan alkuosassa rikollisuutta, maahanmuuttajaväestön kuvailussa, mutta ei nosta kysymystä erikseen tulevaisuuden haasteena, on sitten kyse järjestäytyneestä rikollisuudesta tai enemmän perheisiin ja pienryhmiin liittyvistä ihmisoikeuksien loukkaamisista (esimerkiksi kunniaan perustuva väkivalta). Saukkonen peräänkuuluttaa yhteenkuuluvuuden tunnetta suomalaisessa yhteiskunnassa ja sitä, että suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseen on otettava mukaan myös kaikki ne, joiden juuret ovat jossain muualla. Maahanmuuton tulevaa kehitystä on vaikea ennustaa. Saukkonen toteaa, että Suomessa tapahtuu omiin oloihimme sovitettuina suurin piirtein samoja asioita kuin muissakin maissa ja siksi on seurattava tarkasti, mitä muualla tapahtuu.

Kaiken kaikkiaan Pasi Saukkosen teosta voi pitää mainiona kirjana, joka tarjoaa sekä tietoa kotoutumisesta että kotoutumisesta ja aineksia ajatuksille.